

CUMHURİYET/2

Dokuz Eylül Coşkusu

Henüz büyük yangının yıkıntıları bile onarılamamışken, savaş çoktan unutulmuştu. En büyük acıları canevlerinde yaşayan insanların yüzünde, kin ve düşmanlık yoktu. Tutsaklığı düşünmeyenlerin dostluk ve barış şenliği idi Dokuz Eylül'ler. Kağnılar buğday taşır, yosunlu fiçilerden sıra akar, pamuk kozaları arasında uçan kelekler izleyicilere incir, üzüm yumakları atarlardı. Onlardan birini yakalamak, mutluluk verirdi insanlara.

GÜNEY DİNC Hukukcu

Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda, Egeliler için, **Dokuz Eylül** günlerinin özel bir önemi vardı. Abartısız, yalansız gerçek bir halk şenliği yaşanır. Babalar söz verirlerdi çocuklarına: "Bu yıl sınıfını doğrudan geçersen, seni Dokuz Eylül'de İzmir'e götüreceğim" diye. Ürün verimliyse, tefeciye bankaya olan borç ödenmiş, tarla ipotekten kurtarılmışsa, **Dokuz Eylül**, daha bir coşkuyla kutlanırdı. Evlenecek gençlere **Dokuz Eylül'de** söz kesilirdi, **iç Ege'den** gelenler, ilk kez o gün görürlerdi, "**deniz**" adı verilen uçsuz bucaksız enginliği. Görürlerdi de şaşır kalırlardı.

İzmir'de coşkulu akış

Daha günlerce öncesinden, Ege'nin dört bir yanından kopan insan seli, İzmir'e akardı. Afyon'dan, Denizli'den, Aydın'dan geçen kara trenler, Uşak'tan, Muğla'dan kalkan hurda otobüsler salkım saçak dolarlardı. Basmane'deki, Mezarlıkbaşı'ndaki, Namazgah'taki tahtakurulu otellerde yer bulmak olanaksızdı. Kimi akrabalarının, yakınlarının evlerinde kalır, yatacak

yeri olmayanlar han avlularında, parklarda gecelerlerdi. **Dokuz Eylül** sabahları, İzmir erken uyanırdı. Gün doğar doğmaz **Belkahve'den** inen atlılar, parke taşlarla örülmüş **Kordonboyu'ndan** geçerek **Vilayet Sarayı'nın gönderine bayrak çekerlerdi**. Asıl büyük izlenim, öğle üzeri başlardı. Yürüyüş dört beş saat sürerdi. Kenti dolanan yolların iki yanı, tıklım tıklım dolardı. Kaldırımlar yetmeyince, gösteriyi kaçırmak istemeyenler, dost evlerinin cumbalarında, kamu yapılarının pencerelerinde, balkonlarında toplanırlardı. Eski limana kış veren gemilerin küpeşeleri, palamarlarla kıyıya bağlanan mavnaların, takaların üstleri en elverişli izleme yerleriydi. Halk, kendini görürdü geçit töreninde. Kasketiyle, poturuyula, çizmesi çarığıyla, omzunda heybesiyle... Renk renk poşalar, al yemeniler, bol pazen şalvarlar dolardı İzmir sokaklarında. Korkmadan, utanmadan, horlanmadan... Kentli, köylü, iç içe geçerdi.

Henüz büyük yangının yıkıntıları bile onarılamamışken, savaş çoktan unutulmuştu.

OLAYLAR VE GÖRÜŞLER

En büyük acıları canevlerinde yaşayan insanların yüzünde, kin ve düşmanlık yoktu. Tutsaklığı düşünmeyenlerin dostluk ve barış şenliği idi Dokuz Eylül'ler. Kağnılar buğday taşır, yosunlu fiçilerden sıra akar, pamuk kozaları arasında uçan kelekler izleyicilere incir, üzüm yumakları atarlardı. Onlardan birini yakalamak, mutluluk verirdi insanlara. Ateşi tüten ocağıyla, körüğüyle, varyozlarını örse vura vura geçerlerdi demirciler. Balıkçılar ağlarını gererlerdi omuzlarında taşıdıkları teknelerinin üzerine. Sendikalar, dernekler, spor kulüpleri, işlevlerine uygun gösteriler sunarlardı. Yakın kentlerin, ilçelerin bandolarının geldiği yetmiyormuş gibi bir de bakardınız davulcu, zurnacı ve klarnetçiden oluşan üç kişilik falanca köyün bandosu, göğüslerini şişirmiş yürüyor, "**Kalkın ey ehli vatan**" marşını çalarak...

1946'dan sonra demokrasi geldi. Siyasal partiler bayrak açılar. On binler yürüdü simgelerinin altında. Örgütleriyle, gençleriyle, kadınlarıyla. Şimdiki gibi hoş kokular sürünüp, tribüne dizilmezdi ünlüler. Milletvekillerini, belediye başkanlarını, madalyalı güreşçileri, yıldız futbolcuları görürdünüz geçide katılanlar arasında, izlemekten bıkan, cam isteyen, yerinden kopar, katlıverirdi yürüyüş koluna. Bu kez o el sallardı kaldırımda birikenlere. Ödün vermeden, şımaşmadan alkışlanmanın tadını çıkarırdı. **İnsan insanı kucaklardı Dokuz Eylül'de**.

12 Eylül yönetimi, kara bir örtü gibi indi, Dokuz Eylül Şenliği'nin üzerine, insanlar ve örgütleri dışladı. Yürüyüş kolu kısalıp duyarsızlaşınca, izleyenler azaldı. Sonunda Dokuz Eylül de göstermelik bayramlardan biri oldu. Sıra sıra dizilen donuk yüzlü yöneticilerin

usanmış bakışlarla birbirlerini kutladıkları, anıta çelenk koyup akşam yemeğinde buluştuğu anlamsız gösteriler kervanına katıldı, izleyicilere ne kaldı? Bakkallara servis yapar gibi özensizce yollara dökülen süt, bira, gazoz, makarna, sabun kamyonlarının kirlettiği havayı solumak. Bir de trafik karmaşası, iş günlerine rastlayan Dokuz Eylül'ler, çalışanlar için gerçek bir çile kaynağı. Yollar kapanıyor, geçitler yasaklanıyor, toplu taşıma araçları durduruluyor ve kimse olağan vaktinde iş yerine ulaşamıyor. Hele törene çok önemli konuklar katılmışsa, sokak başlarında biriken insanların tek tek üstleri aranıyor. Bu nasıl bayram? Kimin için kutlanıyor?

Özgürlük-barış şenliği

Geçmişte yaşananların günümüzde de yinelenmesini bekleyemeyiz. Elbette koşullar değişti. Kentli köylü ayrımı kalmadı. İletişim hızlandı. Halk coşkusu kolayca üretilebilen yapay bir olgu değil. Onca bayram, basında, radyoda, TV'de duyurulmasına, önemli kamusal çaba ve harcamalara karşın halkın katılımı olmadan geçip gidiyor, önemli günleri kendilerini göstermek için fırsat bilen yöneticilerin anlamsız söylevlerini artık kimse dinlemiyor. **Dokuz Eylül coşkusu Batı Anadolu insanının, 1922lerin çok daha öncelerine uzanan ekinel birikiminin su yüzüne çıkışıydı. Binlerce yılın, barış, özgürlük, eşitlik özelemlerinin günümüze taşınmasıydı. Tıpkı Dionysos şenlikleri, Hidrellez kutlamaları gibi. Bu kaynak bütünü kurulup unutulmadan, yeni biçimler, güncel katkılarla çağdaş bir halk etkinliğine dönüştürülmelidir:** Ulusal sevinçlerin, halk şenliklerinin yerini köşe dönme, para hırsı bütünü alıp götürmeden...